

בעזהש"ת

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו

בדרשת פרקי אבות

ובסעודת רעוא דרעוין

*

פרשת בהר

שנת תשע"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויען

גליון תר"נ

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

בפרקי אבות פרשת בהר תשע"א לפ"ק

וכיון שפשט אותה נגד הנביא יצשה, כמו שנאמר (מלכים א יג-ד) ותיבש ידו אשר שלח עליו וגו' ע"כ. ולעומת זה המכבד חכמים, סופו בעולם העליון הם ממליתים זכות עליו. והנה אמרו חז"ל (ראש השנה יז.) שהרשעים צעת שעולין מגיהנם, הם שחורים מאש הגיהנם, ופניהם דומין לשולי קדירה ע"ש. ועל כן אמר הוא קל לראש, ואז תהיה נוח לך מתשחורת, מאש הגיהנם שמשחיר פני האדם.

וברע"ב פירש עוד, הוא קל לראש, צראשיתך כשאתה צחור הוא קל לעשות רצון צוראך, וצוקנותך כשהשחרו פניך מפני הזקנה תהא נוח לו ע"כ. והוא על דרך שאמרו (סוכה גג.) דצמחת צית השואצה היו החסידים ואנשי מעשה אומרים, אשרי ילדותנו שלא ציישה את זקנתנו [שלא עצרנו עצירה צילדותנו לבייש את זקנותנו] ע"ש. וכאשר תהיה קל צראשיתך לעשות רצון קונך, אז תהא נוח לך צוקנותך, שלא תצטרך להתצייש צימי הזקנה.

במשנה (אבות ג-ב) רבי ישמעאל אומר, הוא קל לראש ונוח לתשחורת. וצ"ע פירש, הוא קל לראש, לפני אדם גדול זקן ויושב צראש צישיבה, הוא קל לעבודתו ולשמש לפניו. ונוח לתשחורת, לאדם צחור ששערותיו שחורות וכו', תעמוד לפניו צנחת וצישוב ע"כ. ויש להוסיף על פי מה שמצינו (מגיגה כב:) אמר רבי יהושע צושני מדצריכס צית שמאי וכו', מיד הלך רבי יהושע ונשתטח על קצרי צית שמאי, אמר נעניתי לכס עצמות צית שמאי וכו'. אמרו כל ימיו הושחרו שיניו מפני תעניותיו ע"כ. הרי לנו עד כמה סיגף עצמו צצביל שהפליט דיבור ולזול נגד צית שמאי, ועל כן הזהירו 'הוא קל לראש' לכבדם ולנשאים, ואז תהא 'נוח לתשחורת', שלא תצטרך להשחיר השיניים מפני התעניות לתקן עון זה.

גם יש לומר, דאיתא צמד"ש תנחומא (תולדות יצ) חס הקצ"ה על כבוד צדיק יותר מכבודו, ירבעס עומד ומקטיר לעבודה זרה לא יצשה ידו,

כי הסיצה שהאדם בא לידי מנצב כזה שיצטרך למכור עצמו לעבד, זהו שצביל שלא קיים מצות שביעית כראוי, שגם על איסור הקל שבה, שעושה סחורה בפירותיה, דהוי רק לאו הבא מכלל עשה, לאכלה (ויקרא כה-ו) ולא לסחורה, וזהו 'אצקה' של שביעית (רש"י שם), יבוא לידי ירידה כזאת. וכדי לעורר את האדם להצין ולהשכיל על מה בא לו עונשו, לזה ה' להמכר רק על שש שנה, ושביעית ישבות ויבא לחפשי חנם, ומזה ישכיל שכל זה בא לו עבור חטאו של שביעית, והיה אך להעשיר, שלא היה די לו במשא ומתן ששת שנים, אלא עשה סחורה גם בשביעית.

עוד נרמז בו, כי עונשי ה' לא באים צפעם אחת אלא בהדרגה, וכמו שאמרנו במדרש (ויקרא יז-ד) אין צעל הרחמים נוגע בנפשות תחלה וכו'. ואף נגעים הבאים על האדם, תחלה הן באים בציתו, חזר צו טעון חליצה, ואם לאו טעון נתיצה, הרי הן באים על בגדיו, חזר צו טעון כביסה, ואם לאו טעון שריפה, הרי הם באים על גופו, חזר צו יטהר, ואם לאו צדד ישב ע"כ. וכמו כן בעבד זה, עונשי ה' באו עליו בהדרגה, כמו שאמרנו חז"ל (שם) מתחלה מוכר את מטלטליו שנאמר (כה-ג) בשנת היובל הזאת תשובו איש אל אחותו, וסמיך ליה וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד

וייש לומר עוד לשלצ משנה זו לפרשתנו שאמר הכתוב, וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך וגו' (כה-לט), והאריכה התורה צדיני העבד. ומצינו עוד מדיני פרשת עבדים לעיל בפרשת משפטים, שאמר הכתוב (שמות כה-ב) כי תקנה עבד עברי, שש שנים יעבוד, ושביעית יבא לחפשי חנם וגו'. אם אדוניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות, האשה וילדיה תהיה לאדוניה והוא יבא בגפו, ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני לא אבא חפשי, והגישו אדניו אל האלקים והגישו אל הדלת או אל המזוזה, ורצע אדוניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם. ומבואר מזה דעבד עברי נמכר לשש דייקא, ורצו נותן לו שפחה כנענית, ואם רוצה להשאר אחר כך, אז נרצע. ובגמרא (קידושין יד:) פליגי, דלתנא קמא זהו רק במכרוהו בית דין בגניבתו, ורצי אלעזר קבירא ליה דזהו גם במוכר עצמו מחמת עניו.

וייש להצין למה נתנה תורה זמן העבדות לשש שנים דייקא, ושביעית יבא לחפשי. ונראה דאיתא בגמרא (שם כ.) רבי יוסי ברבי חנינא אומר, בא וראה כמה קשה אצקה של שביעית, אדם נושא ונותן בפירות שביעית, לטוף מוכר את מטלטליו וכו', עד שמוכר את עצמו שנאמר וכי ימוך אחיך ונמכר לך ע"כ. הרי לנו

שרמו לפי דרכו, דכמו אצק מתפור
אנה ואנה על כל אשר ימצא צבית,
כותלים ויזין וחלונות וכסאות ושלחנות
ומטות וחפצים, כן עונש איסור זה
מתפור על הונו של אדם, מטלטלין
ושדות וצתים וצנותיו וגופו ע"כ. וזה
דומה למקומות שהתפוצצו מכוונות
(רעאקטער'ס של ראדיעשא"ן), שכל מקום
שהתפור שם מאצקו, יש סכנה ליגע
בו, כן אצקה של שביעית מתפורת על
כל רכושו של אדם.

ו'לפי סדר הכתובים, מכירתו לעבד
הוא כבר העונש הששי שלו,
מכירת מטלטלי, מכירת שדה, מכירת
ציתו, מכירת צתו לאמה, ללוות כסף
צרצית, עד שמוכר את עצמו לעבד.
ולכן שש שנים יעבוד, כדי שיתן על
לבו שזהו כבר העונש השש שלו, ואם
היה חכם הרואה את הנולד היה
משים על לבו זאת מתחלתו, ולא היה
נריך להמכר לעבד.

ו'לפי עוד, אלא התנא אומרת (אבות
ד-3) ששכר מנוה מנוה, ושכר
עצירה עצירה, ופירשו צסם ספר רוח
חיים, כי השכר שמקבלים עבור
המנוה, הוא מנוה צפני ענמה, שכן
צזאת חפץ הצורא ונעשה צזה נחת
רוח לפניו. והוא הדבר גם בעצירה,
ששכר עצירה עצירה, כי על ידי
שמגיע לו עונש נגרם כציכול צער
למעלה, כמו שאמרנו (סנהדרין מו.) קלני

עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד. לא
הרגיש [לא שם לבו לפורענות הצא
עליו לחזור לו מעצירה שצידו], לסוף
מוכר את שדותיו שנאמר (כה-כה) כי
ימוך אחיך ומכר מאחוזתו. לא צאת
לידו [הרהור תשובה], עד שמוכר את
ציתו שנאמר (כה-כט) כי ימכור צית
מושב עיר חומה. לא צאת לידו, עד
שמוכר את צתו שנאמר (שמות כא-ז)
וכי ימכור איש את צתו לאמה, ואף
על גב דצתו לא כתיבא צהאי ענינא,
הא קא משמע לן ניצין אינש צרתיה
ולא ניצין צריציתא, מאי טעמא,
צרתיה מגרעא ונפקא, והא מוספא
ואזלא. לא צאת לידו עד שלוה צרבית
שנאמר (כה-לה) וכי ימוך אחיך ומטה
ידו עמך וסמיך ליה אל תקח מאתו
וגו'. לא צאת לידו עד שמוכר את
עצמו שנאמר וכי ימוך אחיך ונמכר
לך ע"כ. והיינו כי מתחלה לא הוררך
למכור אלא הזהב והכסף והתכשיטים
שהיו באמתחתו, ואם היה מרגיש
צחטאו תיקף והיה שב לה', אז היה
מתחזק פרנסתו, ולא היה נריך לו
למכור גם שדהו ואחוזתו. אך צהיות
שלא שם לב למעשיו, על כן צאים
עליו הפסדים זה אחר זה, עד שאין
לו פת לחם, והוררך למכור עצמו
לעבד.

וכתב בספר בן יהודע (ח"ג מצ):
לכן אמר 'אצקה' של
שביעית, ולא אמר איסור שביעית,

ישראל עצדים, וזמן שעושין רזונו של מקום אנו קרויים צנים דכתיב (דברים יג-א) צנים אחס לה' אלקיכם ע"ש. ואם כן למה נרצע העבד ששמע כי לי בני ישראל עצדים, הלא זה מיירי בזמן שאין עושין רזונו של מקום. ובשלמא בזמנך בגניבתו שלא עשה רזונו של מקום שפיר קרוי עבד למקום, אבל בזמנך עצמו מחמת עניו, אולי הוא בכלל עושין רזונו של מקום, ואינו עבד למקום אלא צן, ולא עבר על מאי דכתיב כי לי בני ישראל עצדים, ולא עצדים לעצדים, דקאי על אותן שאינם עושין רזונו של מקום ע"ש.

אמנם לפי מה שנחבאר, דפרשת כי ימוך אחיך וגמכר לך, זהו המשך של פרשת שביעית, שבשזיל אצקה של שביעית צא לידי מכירת מטלטליו וסדותיו וכו' עד שמוכר את עצמו, אם כן גם הוא צחי' עבד, ולי בני ישראל עצדים ולא עצדים לעצדים. — וזה מתאים למה שכתב בתפארת יהונתן (פ' משפטים), דלכן נאמר כי תקנה 'עבדי עברי' (כא-ג), דמשמע שהוא קונה כבר מי שהוא עבד, ויותר יולדק לומר כי תקנה 'עברי לעבד'. אך הרצון צוה, כי קודם הקנין כבר ירד ממדריגת צן למדריגת עבד, כי אם אין אנו במעלה אז אנו נקראים עצדים, ולכן קודם הקנין הוא עבד, וכבר קנה עבד עברי ע"כ.

מראשי וכו', ולכן גם נער זה לעון יחשב ע"כ. (וכן הוא צבית הלוי פ' ישלח). ואם כן השעה עונשים הללו שקיבל, ולא עשו את פעולתם שישוב לה', הרי לקה בהם צחנם, ויש נער מזה למעלה, דשכר עצירה עצירה, והרי הם לעצמם שש חטאים, ולכן דינו שש שנים יעבוד.

ובגמרא (קידושין כג:) אמרו, רבי יוחנן צן זכאי היה דורש את המקרא הזה (ורצע אדוניו את אזנו במרצע), כמין חומר [וברש"י נרור המרגליות ונרור הבוסם תלוי צוארו לתכשיט. וברש"י (סוטה טו.) פירש, כפתור של זהב, וחותמין צו שני לאורי חלוק לנוי], מה נשתנה און מכל האברים שבגוף, אמר הקצ"ה און ששמעה קולי על הר סיני, בשעה שאמרת (ויקרא כה-נה) כי לי בני ישראל עצדים, ולא עצדים לעצדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו, ירצע ע"כ. ויש להצין מה שאמר שהיה דורש את המקרא הזאת 'כמין חומר', למה תיאר אותו בכינוי זה, והרי כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה, מאבד הונה של תורה (עירובין סד.).

וגראדה דהנה ראיתי להעיר צספר שם יחזקאל (פ' משפטים) מהא דאמרו חז"ל (צבא צתרא י.) בזמן שאין עושין רזונו של מקום אנו קרויים עצדים, דכתיב כי לי בני

השביעית שמנווה לשבות, אי אפשר לו לומר על הריוח, ונושא ונותן גם זה, סופו יתדרדר ויתדרדר עד שיצטרך למכור עממו לעד.

וְחִזִּי"ל (ברכות ה:): סיפרו, דרז הונא תקיפו ליה [החמיטו] ארבע מאה דני [חציות] דחמרא, על לגביה רב יהודה אחיה דרב סלא חסידא ורבנן, ואמרי לה רב אדא בר אבהו ורבנן, ואמרו ליה לעיין מר צמייליה [ישפשש צמעשיו], אמר להו ומי חשידנא צעיניכו אמרו ליה מי חשיד קודשא צריך הוא דעביד דינא בלא דינא, אמר להו אי איכא מאן דשמיע עלי מלתא לימא [אם יש צכס ששמע עלי דבר שאני צריך לחזור צי יודיעני], אמרו ליה הכי שמיע לן בלא יהיב מר שבישא לאריסיה [חלקו צומורות הגפן שחותרין מהן צשעת הזמיר, ותנן (בבא מציעא קג.) כסס שחולקין ציין כך חולקין צומורות וצקנים], אמר להו מי קא שציק לי מידי מיניה [וכי אינו חשוד צעיניכס שהוא גונב לי הרבה יותר מחלקן] הא קא גניב ליה כוליה, אמרו ליה היינו דאמרי אינשי בחר גנבא גנוב וטעמא טעים [הגונב מן הגנב אף הוא טועם טעם גניבה]. אמר להו קצילנא עלי דיהיבנא ליה, איכא דאמרי הדר חלא והוא חמרא, ואיכא דאמרי אייקר חלא ואידבן צדמי דחמרא ע"כ. הרי לנו מה שממון גזול עושה, שהפסיד לו יינותיו,

ולכן קודם שצא רבי יוחנן בן זכאי לדרוש טעם הרציעה, לאזן זו שמעה כי לי בני ישראל עצדים, ולא עצדים לעצדים, והלך זה וקנה אדון לעממו ירנע. הרי תקשה על זה, תינח צמי שנמכר צגניבתו שפיר הו צחי' עבד, אצל מוכר את עממו מחמת עניו, אולי הוא עושה רצונו של מקום, והוא צחי' בן. אצל זה אינו, כי פרשיות אלו צפרשתנו חרוזות ומקושרות זו צו, שאצקה של שביעית גרס לו זאת, שעל ידי שנושא ונותן צפירות שביעית, צא למכירת מטלטליו ושדותיו וציתו עד שמוכר עממו, ואס בן גם המוכר את עממו הוא צחי' עבד למקום. וזהו שאמר שרבי יוחנן בן זכאי היה דורש דרשה זו 'כמין חומר', שחרוזות וצרות פרשיות אלו יחד, חוט אחר חוט, עד שצא לידי עונש כזה, ואס בן כל מי שנמכר לעבד הוא כבר עבד עברי מתחלה, צחי' עצדים למקום, ולכן הוא נרנע, עבור שהלך וקנה אדון לעממו.

וזהו מוסר השכל על חמדת הממון מהו גורמת, ומי שלא מסתפק צממון של היתר, ונוגע צממון של איסור, לא רק שיפסיד מה שהרויח צאיסור, אלא זה מפזר אצק על כל הונו ורכושו, שסופן יבואו לידי הפסד. והחומד לממון איסור, ולא די לו מה שנושא ונותן שש שנים, אלא גם השנה

הזה, לעבוד את ה' בעסקיו, ולקיים כל המצוות הרבות התלויות בזה. — ויש לנו ללמוד מיעקב אבינו מובחר שבאבות, שעברו עליו שנים רבות צבית לבן, איך עבד באמונה את הארמי הזה שהחליף משכורתו עשרת מונים, ואמר לו (בראשית לא-לח) זה עשרים שנה אנכי עמך וגו', הייתי ציוס אכלני חורב וקרח זלילה, ותדד שנתי מעיני וגו'. ואמר לו, מה פשעי מה חטאתי כי דלקת אחרי, כי מששת את כל כלי, מה מצאת מכל כלי ביתך, שים כה וגו'. ואמר יעקב לזנותיו של לבן, ואתנה ידעתן כי בכל כחי עבדתי את אביכן (לא-ו). ואמר חז"ל (עבודה זרה ג.) דלעתיד לבוא יאמר ה' לאומות העולם, מכס יבואו ויעידו צהן בישראל שקיימו את התורה כולה וכו', יבא לבן ויעיד ביעקב שלא נחשד על הגזל [דכתוב מה מצאת מכל כלי ביתך, אפילו סכין אפילו המנק אפילו מחט. והחתן הדר צבית חמיו עשרים שנה, כשיוצא אינו נוטל עמו כלי קטן, וצני נח נטווו על הגזל, ויעקב קיים] ע"כ.

וכתב הרמב"ם (ה' שכירות יג-ו)

כדרך שמוזהר בעל הבית שלא יגזול שכר עני ולא יעכבנו, כך העני מזהר שלא יגזול מלכאת בעל הבית, ויבטל מעט זכאן ומעט זכאן ומוציא כל היום זמארה, אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן, שהרי הקפידו חכמים

ובשעה שנתן לב לתקן מעשיו, תיקף ההפסד חלף הלך לו.

וסיפרו עוד חז"ל (כמוצת סו:)

מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה יוצא מירושלים, והיו תלמידיו מהלכין אחריו, ראה ריבה אחת שהיתה מלקטת שעורים מצין גללי בהמתן של ערביים, כיון שראתה אותו נתעטפה בשערה ועמדה לפניו, אמרה לו רבי פרנסני, אמר לה צחי מי את, אמרה לו צח נקדימון בן גוריון אני, אמר לה צחי ממון של בית אביך היכן הלך, אמרה לו רבי לא כדין מתלין מתלא בירושלים [ולא כך היו מושלין משל בירושלים], מלא ממון חקר [הרוצה למלוח ממונו, כלומר לגרום לו שיתקיים, יחסרנו לנדקה תמיד, וחסרונו זהו קיומו], ואמרי לה חסד [יעשה ממנו חסד, ושל בית אבא לא עשו נדקה כראוי וכלה ממונן], ושל בית חמיך היכן הוא, אמרה לו בא זה ואיבד את זה [לפי שנחערב צו] ע"כ. הרי לנו כי כסף אינו כשר שמתערב עם כסף אחר, הרי היא מאבדו מן העולם.

וזדה השאלה הראשונה צעת הדין, נשאת ונתת באמונה (שנת לא).

והיינו כי רוב ימיו של אדם עוברין בעסק פרנסתו, ואם כן על כרחך שזהו מעקרי תפקידו של אדם בעולם

ובזה נצוה אל המכוון, שאמר הכתוב ורנע אדוניו את אזנו במרנע, וברש"י אזנו הימנית, או אינו אלא שמאל, תלמוד לומר און און לגזירה שזה וכו' ע"כ. ויש להבין למה רוצעין און הימין דייקא. ונראה על פי מה שכתב ציטמת משה (פ' משפטים) צסס ספר יצירה, זי"ן שערים צנפס שהוא עולם קטון, והס צ' עינים, צ' אזנים, צ' נחירים, הפה. והס נגד שבעה הרועים שעליהם העולם עומד, צ' עינים נגד הצרהס יחחק, און ימין יעקב, און שמאל משה, נחיר ימין אהרן, נחיר שמאל יוסף, פה דוד ע"כ. והנה העצד עברי הלו שנמכר, כל זה צא לו מחמת תאות ממון שלא צהיתר, או שנמכר בגניבתו, או שנמכר צשביל שנשא ונתן צפירות צביעית, ולא למד מיעקב אצונו איך היה זהיר צממון איסור שלא יגע צו, על כן רוצעין לו אזנו הימנית שמכוון נגד יעקב.

אמר חז"ל (צצא צתרא קסד). אמר רב יהודה אמר רב, רובן צגזל [חשודים על הגזל, כעין גזל, שמורין להיתרא צמשא ומתן לעכב מריוח הראוי לחצריהם]. ושמעתי צסס הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל שנשאל פעם ממנהלי ישיבות, על מה שנהוג שלומדים עם ילדים קטנים, פרק אלו מציאות, כי אולי היה ראוי לשנות סדר זה, וללמוד עמהס מסכת

על צרכה רביעית של צרכת המזון שלא יצרך אותה. וכן חייב לעצוד צכל כחו, שהרי יעקב הצדיק אומר כי צכל כחי עצדתי את אציקן, לפיכך נטל סכר זאת אף צעולם הזה שנאמר (ל-מג) ויפרוץ האיש מאד מאד עכ"ל.

ובאשר צא לפניו דבר מצוה, כל הון לא היה שוה צעיניו, וכדאיתא צמדדש רבה (שמות לא-יז) נבל להון איש רע עין (משלי כח-כב), זה עשו, צשעה שמת יחחק צאו יעקב ועשו וחלקו את הכל, אמר יעקב, רשע זה עמיד הוא ליכנס הוא וצניו למערת המכפלה ויהא לו חלק ודירה עם הצדיקים הקצורים צתוכה, מיד עמד ונטל את כל הממון שהיה צידו ועשה אותו כרי, ואמר לעשו אחי חלק שיש לך צמערה זו תרצה או הכסף והזהב הזה. צאותה שעה אמר עשו הרי צית קצורה מצוי צכל מקום, וצשביל קצר אחד שיש לי צמערה אני מאצד כל הממון הזה, מיד עמד ונטל כל אותו הממון ונתן לו חלקו. הוא שיעקב אומר ליוסף (צראשית ג-ה) צקצרי אשר כריתי לי, קניתי אין כתיב כאן אלא כריתי, אמר להן כרי של דנרין נתתי לעשו, הוי ולא ידע כי חסר יצואנו, ומהו חסר שלא נכנס צמערת המכפלה ע"כ. וברש"י (פ' ויגש מו-ו) שאמר יעקב נכסי חוץ לארץ אינן כדאי לי ע"כ. הרי לנו גודל זהירותו של יעקב צממונו.

לשלם, ומייצגה תורה למכור אותו לעבד
צוי כדי לשלם לבעליו.

ובבבבב זה נכלל מה שמתרחש
בעוה"ר שהוקל בעיני בני
אדם להזמין חצירו לדין בערכאות
בסכסוכים שיש בין אדם לחצירו, אשר
חוץ עמם האיסור לדון בפניהם, דהוי
כאלו חירף וגידף והריס יד בתורת
משה (ש"ע ח"מ כו-א), אם הוליא
ממון על ידי הערכאות, ואין דינו כן
בדיני ישראל, הממון גול צידו, ואם
קידש בזה אשה אינה מקודשת, והוא
פסול לעדות כמו כל גולן (ש"ת שבצ"ך
ח"ב עיין ר"ט), ומחוייב להשיב אותו
ממון הגזול לחצירו, גם אם עבר מאז
הרבה שנים.

ולא עוד, אלא כל הנושא אשה, הרי
הוא מחזר אחר זיווג הגון
ממשפחה מיוחסת בישראל. ואמרו
(בבא בתרא קי.) הנושא אשה כריך
שיצדוק באחיה, דרוז בניס דומים
לאחי האם, וכל אחד רוצה להעמיד
בנים הגונים עוד יותר ממה שהוא
בעצמו, והכל תלוי בזיווג האדם, כמו
שאמרו במדרש רבה (בראשית י"ז)
מעשה בחסיד אחד שהיה נשוי
לחסידה אחת ולא העמידו בנים זה
מזה, אמרו אין לנו מועילים להקצ"ה
כלום, עמדו וגרשו זה את זה, הלך
זה ונשא רשעה אחת ועשתה אותו
רשע, הלכה זאת ונשאת לרשע אחד

ברכות ושבת, אשר זה נוגע להם יום
יום, מה שאין כן דיני מציאה עדיין
אינו נוגע להם כל כך. והשיב להם,
אם גדולי ישראל צדורות הקודמים
הנהיגו כן, צודאי שאין לשנותו.
והטעם שהנהיגו כן, הוא כדי
להשריש בהילדים משחר טל ימי
ילדותם, כי לחפץ ופרוטה של אחרים
אין לנגוע. ואפילו אם כבר נאבד
ממנו, וצא לידו של המוצא אותו, יש
חויב להשתדל להחזירו לבעליו. וכדי
שיוכל האדם לעמוד בזה בגדלותו,
כריכין להשריש הדברים במוחו עוד
בקטנותו, ודבר זה ישיג בלימודו
בעניינים אלו ודפח"ת.

ופרשה זו הוא מוסר השכל, איך
הקפידה תורה על מי שיש
תחת ידו ממון חצירו, שיש להשתדל
בכל אופן לעשות כל מה שצידו,
לקיים והשיב את הגזילה אשר גזל
וגו', או את הפקדון וגו' או את
האבידה וגו' (ויקרא ה-כג), עד שכאשר
אין לו לשלם, ימכרוהו בית דין לעבד
על שש שנה, כדי שממון זה יוחזר
להבעלים שגנבו ממנו. והמתבונן בזה
תסמר שערות ראשו עד כמה הקפידה
תורה להשיב מתחת ידו ממון של
חצירו, כי יתכן שהיה איש נכבד,
ונסתבך במסחריו, ונטל ממון של
חצירו בערמה ובגניבה כדי להציל
רכושו, וכוננתו יתכן שהיתה שיחזירו
בצבות הימים, ובסופו הפסיד ואין לו

עם שפחה כנענית, אדם כזה אינו עוד
עבד ה', ולכן רוצעין את אזנו.

ובצורה זו של דיני עבד עברי היא
המטרה הראשונה שניתנה
בהתחלת פרשת משפטים, אם כי לא
היה נהוג כלל במדבר, שאינה נוהגת
אלא בשעה שיוצא נהג, שזהו אחר
ירושלם וישיבה, והיו דינים הנחוצים
יותר צדיני המשפטים שנוגע גם
במדבר. אבל מטרה זו הקדמה לכל
השקפת האדם על זהירות בממון
חזירו, להתבונן עד כמה דקדקה
התורה על זה, שהפקיר את האדם
לעבד, ואת בניו להיות עבדים כנענים
לעולם, ואין יוצאין עמו, וכל זה כדי
שיוכל להחזיר ממון חזירו, והחכם
הרואה את הנולד ידקדק על ידי זה
ביתר שאת בהמנוות הבאות אחריה.
ומטרה זו היא במספר המנוות מטרה
מ"ב, ועל זה רימז הכתוב (דברים ו-י)
ודברת ז"ם, תדבר תמיד ממנוה זו,
בשבתך בציתך ובלכתך בדרך ובשכבך
ובקומך. ואם בעולם הזה חייב לעבור
כל כך ציונות ושפלות כדי לתקן את
זאת, יוכל לשער מה יהיה לעולם הבא
אם לא יתקננו, הונו וממונו ישאר
כאן, שאין מליון לו לאדם לא כסף
ולא זהב וכו', אבל עונו ישא אתו
עמו לעולמי עד, והחי יתן אל לבו.

ועל כן עורר אותנו התנא, הו קל
לראש, להתבונן ולהסתכל על

ועשתה אותו נדיק, הו שהכל מן
האשה ע"כ.

אמנם כדי להחזיר ממון חזירו, נזה
הכתוב למוכרו לעבד, ואדוניו
מוסר לו שפחה כנענית לדור עמה,
וילדיו המה עבדים ושפחות לעולמי
עד, האשה וילדיה תהיה לאדוניה,
והפקיר הכתוב את בניו לאדוניו. ואין
תהיה כבר כל התנהגותו אחר כך
כאשר דר יחד עם שפחה כנענית,
אשר זימה שכיחא זהו, וכמו שאמרו
(אבות 3-1) מרבה שפחות מרבה זימה.
ויתכן ששפחה זו ישנה כל דרכו
ומהותו, ואף על פי כן אמרה תורה
שימכרו אותו לעבד כדי להחזיר את
גניבתו, והוא אנוס לדור עם שפחתו.

ואם כן כאשר עברו עליו השש שנים,
וצא הזמן שיוכל לנאת לחפשי,
היה צריך להיות העבד שש ושמת, כי
בא הזמן שיוכל כבר לפרוש עצמו
מטומאה זו. אך מרבות הימים יתכן
שיתדרדר האדם עד שמתרגל לחיי
הפקר, ואומר אהבתי את אשתי ואת
בני לא אלא חפשי, הוא נעשה משוקע
כל כך שאוהב כבר דרכי חיי, ואינו
יכול למשול על רוחו, וזהו לסימן
שאשתו ודרכי חיייה כבר מושלים עליו,
ופרק עולו מלהיות נקרא עוד עבד
ה', ולכן רוצעין אזנו, אחזן זו ששמעה
כי לי בני ישראל עבדים, ומי שהוא
משוקע כל כך שנוח לו לדור להלאה

נוח לך לתשחורת צימי הזקנה, שלא תפסיד הונך, ולא יבא זה ויאבד את זה, אלא תזכה לזכרת יעקב שעבד באמונה, ששילם לו ה' גם בעולם הזה, ויפרוץ האיש מאד מאד. ועוד גם זאת, לעמיד כאשר ינטרך ליתן דין וחשבון על חטאיו אם לדונו צדינה של גיהנם, יבא נוח לך לתשחורת, מאש הגיהנם שמשחיר פניו של אדם כשולי קדירה.

השאלה הראשונה ששואלין לעמיד, נשאלת ונתת באמונה. וגם הוא קל לראש, להתבונן בפרשה הראשונה שניתנה לאחר מתן תורה, ואלה המשפטים אשר תשים לפניכם, כי תקנה עבד עברי וגו', עד כמה דקדקה תורה על הזהירות בממון אחרים. וכאשר תדקדק בזה, ולא יהיה ממון איסור מעורב בממוןך, אז תהא

בסעודה שלישית פרשת בהר תשע"א לפ"ק

ישפוט תבל בצדק ידין לאומים במישרים. [וביפה תואר דקאי על ארץ ישראל שמכונה תבל, כדאיתא (בספרי) משחקת בתבל ארצו (משלי ח-לא), זו ארץ ישראל וכו']. באבות שביעי חביב אברהם יצחק ויעקב לוי קהת עמרם ומשה, וכתיב (שמות יט-ג) ומשה עלה אל האלקים. בשנים שביעי חביב שנאמר (שמות כג-יא) והשביעית תשמטנה ונטשתה, בשמיטין שביעי חביב שנאמר (ויקרא כה-י) וקדשתם את שנת החמשים, צימים שביעי חביב שנאמר (בראשית ג-ג) ויצרך אלקים את יום השביעי. בחדשים שביעי חביב שנאמר (ויקרא כג-כד) בחדש השביעי באחד לחדש ע"כ.

דייש להוסיף דכן מצינו גם בהתורה הקדושה, שדרשו חז"ל (שנת

וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמור וגו', כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה' וגו' (כה-ה). וברש"י מה ענין שמיטה אל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. שבת לה', לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית ע"כ.

דייש לומר עוד דאיתא במדרש רבה (פי' אמור כט-יא) כל השביעין חביבין לעולם, למעלן השביעי חביב, שמים ושמי שמים ורקיע ושחקים וזבול ומעון וערבות, וכתיב (תהלים סה-ה) סולו לרוכב בערבות צי-ה שמו. בארצות שביעית חביבה, ארץ אדמה וכו' תבל, וכתיב (שם ט-ט) והוא

אלו-ה שנאמר (ויקרא כה-לח) לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלקים ע"ש. ואם כן הגם שלה' הארץ ומלואה, הכל הוא לה', מכל מקום בתבל שהוא ארץ ישראל, גם היושבי בה הם לה', שדומה כמי שיש לו אלו-ה.

[שוב ראיתי מוצא בשם ספר צרית שלום, נקודת הדברים בפירושה דקרא הנ"ל, אלא שעל הר סיני ציין דברי הפרקי דרבי אליעזר (פרק יח) שבעה הרים צרא הקב"ה ומכולן לא צחר אלא צהר סיני. וכן אמרו (שם) שבעה מדבריות צראתי ומכולם לא צחרתי אלא הר סיני ע"ש].

ויש' לומר עוד לקשר את הדברים, כי יום השבת לית ליה מגרמיה כלום, אבל לקראת שבת לבו ונלכה כי היא מקור הברכה, וכל צרכאן דלעילא ותתא ציומא שביעאה תליין, ומיניה מתצרכאן כל שיתא יומא דשבתא (זוה"ק ח"ב פח.). ויצרך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו (בראשית ג-ג), וצמכילתא (פי' יתרו) צמה צרכו וקדשו, צרכו צמן וקידשו צמן ע"כ. והיינו שהמן לא היה יורד בשבת, וציום השישי היה משנה על אשר ילקטו יום יום (שמות טז-ה). וכמו כן שנה השביעית שנת השמיטה, לית ליה מגרמיה כלום, הן לא מורע ולא נאסף תצואתנו, אבל היא משפיעה על שאר

חלצה עמודיה שבעה (משלי ט-א), אלו שבעה ספרי תורה [דפרשת ויהי צנסוע ספר לעזמו, נמצא שלמעלה ספר לעזמו, שלמטה ספר לעזמו, נמצא ספר מדבר נחלק לשלשה ספרים] ע"כ. ואם כן ספר דברים הוא הספר השביעי, והיא החציבה, שכלול כל התורה צמסנה תורה. ואם כן צהתורה שניתנה צהר סיני רואים גם כן חציבות מעלת השביעי.

ובצעתה כלול צפסוק זה כל השביעין החציבין לפניו ית"ש, וידבר ה' אל משה, השביעי שצאבות, צהר סיני, שהרכין השמים עליה, כמו שנאמר (שמות כ"ט) אתם ראיתם כי מן השמים דצרתה עמכם (עיין רש"י שם), וה' רוכב צערבות, שמים השביעי החציבה עליו. וכמו כן נתן לנו תורתו שם, שיש צה גם כן מעלת חציבות השביעי. וכי תצואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, זה ארץ ישראל השביעי צארצות, ושצתה הארץ שצת לה', שמיטה שביעי צשנים, וכשם שנאמר שצת צראשית, שביעי לימים.

ולפי מה שנצבאר דארץ ישראל נקראת בשם תבל, יש לומר צמה שאמר הכתוב (תהלים כד-ה) לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי צה, דאיתא צגמרא (כתובות קי:) כל הדר צארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלו-ה, וכל הדר צחוץ לארץ דומה כמי שאין לו

הדביקות. וזימי החול שאינו שוצת ממלאכה ועושה השתדלויות, אם כי לא יאמר שרק כחו ועוצם חיל פועל זאת, מכל מקום יתכן שיעלה במחשבה שחכמתו וחריזותו קיימ להללחתו במקמת, וזוה נפגם כח הצרכה. וכמו שפירש הרה"ק מרז"ן זי"ע הכתוב (מהלים יג-ב) עד אנה ה' תשכחי, עד אנה תסתיר את פניך ממני, עד אשית ענות בנפשי, דהכוונה הוא, עד מתי נמשך הסתרת הפנים של הקב"ה מן האדם, כל זמן אשר 'אשית ענות בנפשי', שנדמה לו לאדם, שיכול להוציא את עצמו מן המיזר. אך כאשר כלו כל הקיינים, ומוסר כל בטחוננו להשי"ת, ודאי הוא שה' יעזור לו ע"כ.

ועל דרך זה פירשו מה שאמר דוד (מהלים נד-יז), 'לולי ה' עזרתה לי, כאשר יחשוב האדם שגם לולי ה' יוכל לעזור לעצמו, אז 'כמעט שכנה דומה נפשי', אבל 'אם אמרתי מטה רגלי', כאשר אומר שרגליו מתמוטטים, ולא יוכל לעמוד בעצמו, אז 'חסדך ה' יסעדני' ע"כ. ולכן ציוס השבת, שהוא יום שציתה שאינו עושה שום דבר, אלא כל מלאכתך עשויה, וכמו כן שנת השמיטה, שכל השנה היא שנת שציתה, ואי אפשר לתלות הצרכה בפועל ידיו ובחריזותו, על כן המה ימי מקור השפעת צרכה.

השנים, וזימי את צרכתי בשנה השישית ועשת את הצוואה לשלש השנים, ולא היו צריכין להטריח לזרוע בשנה השביעית.

ובדמות זה מנינו גם בארץ ישראל, אשר שם צוה ה' את הצרכה (מהלים קלג-ג), והיא ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה (דברים יא-ב), וברש"י והלא כל הארצות הוא דורש וכו', אלא כציוול אינו דורש אלא אותה, ועל ידי אותה דרישה שדורשה, דורש את כל הארצות עמה ע"כ. וכמו כן שורש הצרכה היא צחכמי ישראל, כל העולם כולו ניזון בצביל חנינא בני, וחנינא בני די לו בקצ תרזין (צרכות י"ז): הרי דגם הצדיק אינן לו מגרמיה כלום, והוא מקור ההשפעה לכל העולם. וזהו וידבר ה' אל משה, מקור השפעת הצרכה, כי תצואו אל הארץ, שעל ידי אותה דרישה דורש כל הארץ, ושנתה הארץ שבת לה, שהשמיטה משפיע לכל השנים, וכמו שסיים והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (ויקרא כה-ו), וכשם שנאמר בשבת צראשית, שכל צרכאן דלעילא ותתא ציומא שביעאה תליין.

והטעם צוה דשורש הצרכה מקורו בשבת ובשמיטה, יש לומר כי במקום שיש נגיעה של כחי ועוצם ידי עשה את החיל, יש פגם בהשפעת הצרכה, כי ההשגחה הוא לפי

מקדושת השבת, דהן ענש חידוש העולם, שאין העולם קדמון, אלא יש צעלים להעולם, שפיר נכירו משציתת יום השבת. אבל יתכן עוד לחשוב כי עזב ה' את הארץ, ואין כבודו להשגיח בתחתונים, וכמו שפירשו (תהלים קיג-ד) 'רם על כל גוים ה', אם כי מאמינים גם הם בצדון העולם, מכל מקום הם מרוממים את ה' באמרם אין כבודו להשגיח בצריות השפלים, 'ועל השמים כבודו'. אמנם אנו אומרים 'מי כה' אלקינו המגביה לשבת', הן אמת שיושב בשמים, אבל 'משפילי לראות בשמים ובארץ', שמשגיח גם למטה בעולם השפל הזה.

ועל נקודה זו באה קדושת שנה השביעית, שראו כולם עין צעין שיש השגחה נפלאה על יושבי תבל, ואם בחקתי תלכו ונתתי גשמיכם וגו', ואם בחקתי תמאסו וגו' (כו-ג), כי הארץ מוציאה נמחה בכל שנה לצורך פרנסת אותה השנה, אבל כאשר ישראל היו בארץ ישראל ושמרו שביעית, אז היתה צרכת ה' שבשנה השישית ועשת את התצואה לשלש השנים, שאין זה בגדר טבע, אלא בהשגחת אדון כל. ואם כן קדושת השביעית בא ללמד את האדם, שיתבונן ממנה אשר לא רק שיש אדון לקרקעותיו, אלא הוא גם משגיח בהשגחה פרטית על צריותיו, להמציא לעושי רצונו צרכתו.

והנה השבת מורה שיש אדון לצירה, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וציום השביעי שבת וינפש (שמות לא-ז), ואין העולם קדמון. וכמו כן קדושת שנה השביעית, כתב החינוך (מנחה פד) משרשי המצוה, לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חדוש העולם וכו'. ולמען הסיר ולעקור ולשרש מרעיונינו דבר הקדמות אשר יאמינו הכופרים בצורה וכו' יהרסו כל פנותיה ויפראו חומותיה, באה חובה עלינו להוציא כל זמנינו יום יום ושנה שנה על דבר זה למנות שש שנים ולשבות בשביעית, ובכן לא יתפרד הענין לעולם מבין עיינינו תמיד, והוא כענין שאנו מוציאים ימי השבוע בששת ימי עבודה ויום מנוחה. ולכן נזה צורך הוא להפקיר כל מה שמוציא הארץ בשנה זו מלבד השביטה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה מוציאה אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם ע"כ. ובכלי יקר הקשה, כי הוא דומה ליהודה ועוד לקרא, כי יום השבת התמידי בכל שבוע בא לזכר חידוש העולם, ואם הוא לא יועיל, מה יושיענו זה בא לעתים רחוקים ע"ש.

וגרמא כי בקדושת השביעית יש הוספה במדריגת האמונה

ובאמת לא רק ממנות שמיטה אנו רואים זאת, אלא מהמנוה הסמוכה לשמיטה, מנות יובל, אנו רואים זאת עוד ביתר שאת, אשר אחר שנת השמיטה השביעית, שהיתה שבת הארץ שלי זריעה, ניתוסף עוד שנה, יובל היא שנת החמשים שנה תהיה לכם, לא תזרעו, ולא תקצרו את ספיחיה, ולא תבצרו את מזריה (כה-יא), הרי על שתי שנים רגופות היו אומרים מה נאכל, והזכרה בשנה הששית היתה זריכה בכפל מצבל שמיטה. (ועיין רמב"ן (כה-ב) שעל זה הוטרך הזכרה, ועשת את התבואה ל'שלש' השנים, בעבור שנת השמיטה, והיובל, והשנה אחר יובל ע"ש). ובודאי שדבר כזה לא יוכל לומר רק הצורא עולם, ומוזה ראה שנבואת משה רבינו אמיתית. — וזה הרמז צמה שאמר הכתוב (שמות יט-ט) הנה אנכי צא אליך בעצ הענן, בעבור ישמע העם דברי עמך, וגם צ"ך י'אמינו ל'עולם ר"ת יובל, כי ממנות יובל יכירו הכל, שכל דברי משה מסיני המה, ויאמינו בנבואתו של משה.

וגם נסמכה פרשת שמיטה לסיני, להורות על כל התורה כולה, מה שאמרו במדרש רבה (ראה ד-ד) אמר הקב"ה שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד ע"כ. ובמנות שמיטה ראו זאת בחוש צעין גלוי, שעל פי דרך הטבע לפי ראות העין מפסיד מזונו שנה

והנה בתורת משה צפרשתינו (ק"ג). כתב לצאר סמיכת ענין שמיטה להר סיני, כי בני ישראל לא שמעו מפי ה' אלא חנכי ולא יהיה, ושאר תרי"א מנות, תורה לזה לנו משה מורשה (דברים לג-ד), תורה בצמטריא שית מאה וחד קרי הוי (מכות כג:), ומכל מקום אנו מאמינים שמה מסר לנו רק מה ששמע מאת ה', ולא הוסיף ולא החסיר גם נקודה קטנה, וכמו שהעיד עליו ה' בכל ביתי נאמן הוא (במדבר יב-י), ואנו מלווים לשמוע לדברי נביא אמת, אשר נבואת משה רבינו אמיתית. אמנם מנות שמיטה, הגם שלא שמענו זאת מפי ה' עצמו, מכל מקום אין ספק בה שמפי ה' נאמרה, לא רק גוף המנוה אלא כל פרטותיה ודקדוקיה, שהרי הכתוב אומר וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו, והשיב הכתוב ונתי את ברכתי בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים, וזהו אם יקיימו מנות שמיטה בכל פרטותיה. וכי יתכן שצער ודם יוכל לומר זאת מעצמו, שהארץ תשנה טבעה בשנה השישית בכל שמיטה לתת תבואה לשלש השנים, ועל כרחו שמונה זו ופרטותיה ודקדוקיה נאמרה מסיני, ולכן הסמיך שמיטה להר סיני, ללמד על כל המנות, שכשם ששמיטה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, כן כל מנות ה' נאמרו מסיני ודפ"ח.ת.

כאשר צא לידו נסיון של קיום מצוה
שלפי ראות העין יש צו דררא של
הפקד ממון, וימנע מקיום המצוה, כי
אין אדם שומע לי ומפקיד, כמו
צמנות שמיטה, ולכן סמכו ענין מצוה
שמיטה לכל המצוה שניתנה בהר סיני.

שלימה, ומה נאכל בשנה השביעית הן
לא מזרע וכו', ולא כן הוא, אלא יש לו
מנוחה שנה שלימה מעבודתו, ולא חסר
לו כלום, כי יצוה ה' ברכתו בשנה
הששית לשלש השנה, וממנה ילמוד לכל
המצוה שנאמרו בסיני, שלא יפחד

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' **מרדכי דוד וויטריאל** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' **דניאל פאלאטשעק** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
הרב ר' **דוד יוסף טענענבוים שליט"א**
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהיכנס בנו הב' **מרדכי נ"י**
לעול התורה והמצות

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' **משה פריימאן** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידיו
מוה"ר ר' **ברוך הערשקא** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהיכנס בנו הב' **דוד אברהם נ"י**
לעול התורה והמצות

הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה
להר"ר **יואל** ברא"ש פיינרווערקער הי"ו

718.387.5770